

Taimenimede kirjutamine perekond *Ribes* näitel

Kutsun teid kaasa mõtlema aiataimede nimede kirjutamisest, millega puutume kokku istikuid hankides. Kasutan seejuures „Eestikeelsete taimenimede andmebaasi“

<http://taimenimed.ut.ee/> Selles on eelistatud nimede kõrval sünonüümid, mida võime samuti kasutada. Andmebaasi koostajad kinnitavad (vt Abi otsingu kasutamisel):

„Nimekiri ei järgi ühtegi taimesüsteematilist käsitlust ega esita ka enda oma. Tõde on mitmesugune ja pidevalt muutuv. Paljud liigid leiduvad nimekirjas mitme nime all, kas ühes või teises perekonnas või liigimahus. Kasutajad on vabad järgima oma taksonoomiaalaseid eelistusi.“

Raamatust „Puuviljad ja marjad Eestis“ 2012 (lk 13, 53, 92) on kirsipuude käsitlemisel näha, kuidas autorite erinevad nime-eelistused kõrvuti sõbralikult hakkama saavad.

1. Lai või kitsas perekond? Oleme piiririik. Veerand sajandi eest pöördusime näoga läände. Võtsime õhinaga omaks seal kasutatavad laiad taimeperekonnad ja hülgasime teinekord põhjuseeta kogu eelneva. Nii said karusmarjadki sõstarde sekka. Venekeelses aianduskirjanduses on karusmari senini iseseisva kitsa perekonnana. Aednikele oleks selline käsitus mõistetavam, kuna karusmari on üks neljast sõstarde perekonda kuuluvast marjakultuurist, millele tuleks lisada viieski (hübriidsõstar).

Kultuur	Lai perekond	Kitsas perekond	Alamperekonnad
Karusmari	<i>Ribes</i> L.	<i>Grossularia</i> Mill.	<i>Ribes</i> subg. <i>Grossularia</i> (Mill.) Pers.
Must sõstar	<i>Ribes</i> L.		<i>Ribes</i> subg. <i>Eucoreosma</i> Jancz.
Punane sõstar	<i>Ribes</i> L.		<i>Ribes</i> subg. <i>Ribesia</i> (Berl.) Jancz.
Kuldsõstar	<i>Ribes</i> L.		<i>Ribes</i> subg. <i>Symphocalyx</i> Berl.

2. Aednikule on sordinimi liiginimest vajalikum. Ladinakeelne liigi- või perekonnanimi sordinime ees näitab, millise kultuuriga on tegemist. Järjest enam ilmub müügile liikidevahelisi sorte. Seepärast piisab sordinime ees perekonnanimestki. Vajadusel saab täpsemast sordikirjeldusest teada tema saamisloo ja esivanemad.

3. Karusmarjadel võiksime eelistada kitsast perekonda. Kaasaegsete karusmarjasortide esivanemateks on euroopa karusmarja (*Ribes uva-crispa*, sün. *Grossularia reclinata*) kõrval mitmed Ameerikast pärinevad karusmarjaliigid. Viimastelt said sordid vastupidavuse euroopa karusmarja kahjustavale jahukastele. Aedades kohtame siiani väikeste punaste marjadega jahukastekindla küla-karusmarja *Grossularia × rusticum* (*G. hirtella* × *G. reclinata*) sorti 'Houghton', mida ekslikult ameerika mägikarusmarjaks kutsuti. Veidi suuremate viljadega 'Smena' saadi ristates *Grossularia × rusticum* 'Houghton' ja *Grossularia reclinata* 'Roheline Pudelmari'. Millist botaanilist nime kasutada sordinime 'Smena' ees? Lai perekond (*Ribes*) selleks ei sobi, sest ei näita, et tegemist on karusmarjaga. Kitsam perekond (*Grossularia*) lubab kasutada korrektset nime ***Grossularia 'Smena'***. Sellisel kujul võiks

kirjutada teisedki karusmarjasordid siis, kui sordi päritolu pole selge. *Ribes uva-crispa* pole enamasti õige.

4. Sõstrad. Liikidevahelisi sorte on mustal sõstralgi. Sortide 'Belorusskaja Sladkaja' ja 'Pamjati Vavilova' esivanemate seas on peale liigi must sõstar (*Ribes nigrum*) ka aldani sõstar (*Ribes dikuscha*). Seetõttu ei tohiks nende sortide puhul kasutada liiginime *Ribes nigrum*. Perekonnanimi *Ribes* ei näita jälle seda, et tegemist on musta sõstraga.

Võiksime kasutada sõstra alam perekondade nimesid juhul, kui neid on kasutatud liiginimes. Paraku pole botaanikud seda seni teinud. Nimekomisjoni liige Sulev Savisaar soovib märkida alam perekonna perekond *Ribes* sordirühmana (sulgudes). Tabelis on näited taimenimedele seni levinud ja pakutud kirjutamisviisist.

Kultuur	Kopeeritud taimekataloogist	Soovitus sordinime kirjutamiseks
Karusmari	<i>Ribes uva-crispa</i> 'Hinnonmäki kollane' ?	<i>Grossularia</i> 'Hinnonmäen Keltainen'
Must sõstar	<i>Ribes nigrum</i> 'Pamjati Vavilova' ?	<i>Ribes</i> (<i>Eucoreosma</i> rühm) 'Pamjati Vavilova'
Punane sõstar	<i>Ribes rubrum</i> 'Jüterbogi Valge'	<i>Ribes</i> (<i>Ribesia</i> rühm) 'Jüterbogi Valge'
Kuldsõstar	<i>Ribes aureum</i> 'Raadu'	<i>Ribes</i> (<i>Symphocalyx</i> -rühm) 'Raadu'

Laia perekonnanime *Ribes* vajame alam perekondade vaheliste hübriidsõstra sortide (*Ribes* 'Josta') tähistamiseks.

Samalaadsed probleemid on enamiku puuvilja- ja marjakultuuridega, ent kindlasti ka paljude ilutaimedega. **Sisulistest eksimustest hoidumiseks võiksime taimenimeses koos sordinimega kasutada julgelt liiginime asemel perekonnanime. Seda eriti siis, kui me sordi liigilises kuuluvuses kindlad pole.**

Kirjandus

Eestikeelsete taimenimedede andmebaas <http://taimenimed.ut.ee/>

Kivistik, J. Puuvilja- ja marjasordid. 2014, lk 9

Libek, A. Sõstrakasvatus. 2000

Parksepp, J. Marjasordid Eestis. 1985, lk 247-250

Puuviljad ja marjad Eestis. 2012, lk 13, 64, 99

Jaan Kivistik 17.04.2017